

Невмержицька Н. М., Кузьменко Ю. Ю., Синицька А. М.
ТОМАС ВІЛІЗІЙ ТА ЙОГО СЛАВЕТНІ ВІДКРИТТЯ

Національний медичний університет ім. О.О.Богомольця, Київ, Україна

Обґрунтування теми: вивчення історії медицини формує науковий світогляд і етичну позицію студентів-медиків, підвищує рівень загальної і професійної культури, знайомить з історією розвитку лікарської етики.

● **Мета:** описати біографію Вілізія Томаса та наставити анатомів сьогодення майбутнього на вдосконалення своїх знань, підвищення рівня професійної кваліфікації.

Вілізій Томас (Willis Thomas, 1621-1675) - англійський лікар-невролог та анатом. Народився в сім'ї дрібних землевласників. Базову шкільну освіту отримав у школі Едварда Сильвестра, в Оксфорді, після чого, в 1637 році почав навчання в Коледжі Церкви Христа. Під час навчання у приватній школі в Оксфорді завжди віддавав час з дому їм будинкам. Релігійно налаштований, до захоплення медициною. Вілізій хотів стати священником. Уже ставши лікарем, незможних пацієнтів він лікував безкоштовно. Приймав безпосередню участь в Англійській революції XVII століття. Незважаючи на тяготи воєнного часу, Вілізій в 1646 році отримує ступінь бакалавра медицини. У 1660 році закінчує медичний факультет Оксфордського університету, отримавши ступінь доктора, там же викладає з 1660 року.

Займався приватною лікарською практикою, завдяки чому здобув славу прекрасного лікаря. Поєднуючи практичну роботу лікаря з діяльністю вченого-дослідника, Вілізій багато працював в області анатомії і фізіології мозку і його судин. По стилю викладав, надавав інформацію, характеру застосовуваної термінології, ілюстрацій, роботи Вілізія є образливими та науковою точністю виділялися з наукових монографій того часу. На думку англійських істориків медицини, до нас дійшла лише незначна частина його роботи. Історики британської неврології зазначають, що в будинку Вілізія в Оксфорді проводили розтин і вивчали анатомію і функції окремих складових нервової системи. Незабаром його будинок став подобою першого неврологічного інституту. Вілізійу приписують авторство щодо самого терміну «неврологія». Він описав ряд нервів, включаючи всі пари черепних. Автор фундаментальної праці «Анатомія мозку з додаванням опису нервів і їх функцій» (1664). Детально описав сіру і білу речовини головного мозку, серцеві симпатичні волокна, міжреброві нерви. На його честь названий додатковий нерв (IV пара черепних нервів, що іннервує груднинно-ключично-соскоподібний трапецієподібний м'язи та очний нерв (IV черепний нерв Вілізія) - перша гілка трийчастого нерва, що іннервує тверду мозкову оболонку, шкіру верхньої половини обличчя, яблуко, клиноподібну і лобову пазуху).

Досліджуючи головний мозок людини, Томас Вілізій використовував досить оригінальний дизайн дослідження головного мозку для того часу запропонований італійським анатомом Констанцо Вароліо (1543-1575), а саме - витягуючи мозок з черепа, його укладали на стіл основою вгору і лише потім розсікали. Традиційним методом для лікарської англійської науки того часу способом вивчення головного мозку було його черепнікульне розсічення *in situ*.

Необхідно відмітити також внесок великого вченого в опис відомого анатомічного утвору - артеріального кола мозку. Саме воно названо на честь Вілізія Томаса і детально описано ним в праці під назвою «Cerebri anatome». Але за справедливості необхідно зазначити те, що ще задовго до видання Томасом цієї книги артеріальне коло мозку неодноразово було описано його попередниками такими як:

Гірофил з Халцедона, ще на рубежі IV-III ст. до н.е., який описував на підставі мозку «чудову мережу (судин)» (*rete mirabile*), Клавдій Гален (131-201 г. н.е.), Перський вчений Абуоакр Мухаммад Ібн Закарія ар-Разі (Разес) (865-924), Авіценна (980-1037), Леонардо да Вінчі (1452-1519), Якопо Беренгаріо да Карпі (1460-1530) із Болоньї, Андрій Везалій (1514-1564), Габріеле Фаллопіо (1523-1562), Джуліо Кассеріо (1552-1616) та Іоганном Якобом Вепфером (1620-1695). Виникає справедливе запитання: чому ж саме на честь Томаса Вілізія названий цей анатомічний утвір? На думку деяких авторів, саме він систематизував знання попередників та вперше описав функціональне обґрунтування існування саме такої структури судини головного мозку. Також необхідно відмітити, що на його честь названі сполучні артерії, які замикають Вілізійне коло (артерії Вілізія).

Як і всі лікарі тих часів, Томас був універсалом. Він став саме тим, хто вперше додав слово «цукровий» в назву цукрового діабету на основі виявлення солодкого присмаку сечі у пацієнтів з діабетом. Довгий час діабет обох типів називали хворобою Вілізія. Тільки відкриття глікозурії - це Вілізієва заслуга, як і взагалі відкриття важливої ролі аналізу сечі в діагностиці.

Дуже важливі відкриття він зробив і в області наркології, а саме Вілізій був першим, хто прямо говорив про небезпеку тривалого застосування опію як ліків. Він відкрив важливу токсичність до наркотику, яке полягає в розумінні того, що для досягнення ефекту з часом потрібно все більша і більша доза.

Протягом останніх років в столиці Франції, у 1675 на 54 році життя Вілізій помер від інфаркту і удостоївся честі бути похованим у Вестмінстерському абатстві.